

Den immaterielle kulturarven – Vadsø museum-Ruija kvenmuseum

De immaterielle kulturminnene har en stor sammenheng med museets viktigste roller som definert av st.t. melding 49; Museets arbeid med forvaltning, formidling, forskning og fornying. For museet gjelder det arbeid med det kvenske språket, utøvende kunst, håndverk, tradisjoner knyttet til natur.

Når immaterielle kulturminner får samme status som gjenstander; ser vi sammenheng med det museale arbeidet; der våre gjenstander, eller andre objekter fra våre museumssamlinger, får sin verdi gjennom sin kontekst, all den informasjon som kan knyttes til denne, gjenstanden, eller tilveksten den har kommet med. Slik spiller også alle museumssamlingene en viktig rolle i hverandre og bør ses i en sammenheng.

Noen prosjekter vi jobber med som knyttes til immaterielle kulturminner.

Formidling

I museets formidling legger vi vekt på å knytte gjenstander til en kontekst, som et miljø det har tilhørt. Formidling og læring etterstrebes til en opprinnelig sammenheng. Når skoleelever er på besøk på Vadsøs eldste skole, Andersby skole, får de besøke et klasserom med gamle skolepult, gamle undervisningsplanser settes fram og eksempelvis kan dette knyttes til blekkpenn som er kjøpt inn som skolesett til elever. I formidlingen vises ting i sin sammenheng; skolehistorie og tradisjon, i et gammelt klasserom med gamle gjenstander og innkjøpt materiale de får egen praksis med.

Kvenuka

Siden 2003 har museet arrangert aktivitetsuka «Kvenuka» som er et tilbud til barnehager og skoler i nærområdet. Hvert år har ulike temaer som; fiske, jordbruk, baketradisjoner m.m. I 2013 var temaet musikktradisjoner og det ble kjøpt inn 4 kanteleinstrumenter. Det ble holdt kurs i dette i samarbeid med kulturskolen i Vadsø.

I 2013 var det 10 års jubileum for kvenuka. Da ble det også utgitt et hefte «Elämää Ruijassa - Livet i Ruija» som er basert på temaer fra kvenuka. Heftet er utgitt på kvensk og norsk og ble oversatt av kvensk institutt.

Arrangementer

Et viktig tilbud til lokalbefolkningen er museets arrangementer. Dette knyttes også til å skape lokale nettverk. Museet har ulike arrangementer, faste og temaaktuelle, lavterskel-tilbud og smalere temaer. For eksempel i løpet av høst- og vintersesongen har vi strikkekafeer med kaffe og kaker, som også knyttes til ulike temaer innenfor ulike håndverkstradisjoner. For eksempel kvenske og samiske vottemønstre, tradisjoner med lær og skinn, spinning av garn med mer.

Badstutradisjoner

Badstutradisjonene i Varanger er en sterk og viktig lokal tradisjon som knyttes til den kvenske migrasjonen. Museet har produsert utstillingen «God damp» som står på Esbensengården. Badstutradisjonen går langt tilbake i tid, og står fortsatt sterkt i Varanger. Begrepet omfatter både bygning, rom og bading. Tradisjonen omhandler flere lokale skikker rundt badstua. Både når det gjelder språk, som norske/kvenske/finske uttrykk rundt badstubruk. Ikke minst bruk av tilgjengelige materialer i et skogfattig område der det for

eksempel lages badstulimer av rogn og vie. Utstillingen tar også for seg utvikling av badstubygninger fra røykbadstu til dagens elektriske badstuovner. På museumsanlegget Tuomainengården fra 1850, fins det fortsatt spor av den gamle røykbadstua med sotet tak og vestvegg. I tillegg til utstillingen ble det laget eget hefte som selges i museumsbutikken. Materialet fra utstillingen brukes aktivt som en del av formidling/guiding og ved foredrag.

Forskningsprosjekter

Norgesgården: Et prosjekt i et nasjonalt museumsnettverk er Kulturlandskaps-nettverket. Fra Varanger museum deltok 2 avdelinger; fra Vadsø og Kirkenes. Dokumentasjonsprosjektet begynte våren 2008 og målet var å fremskaffe kunnskap for formidling om egen museumsgård (historie og bakgrunn), tolke sporene i dagens kulturlandskap, og tilrettelegge komparativ gårds- og kulturlandskapsforskning innen ulike tema. Som bl.a.; årsrytmen på gården, bruk av utmarks- og fjellressursene, se på teknikker og materiale til gjerder, redskapstilvirkning. Prosjektet regnes som ferdig i nettverkssammenhengen. En forskningsartikkel ble publisert i Heimen (3/2012) og i 2013 ble det laget en formidlingsplan basert på prosjektet. Hovedvekten i formidlingsplanen fokuserer på Tuomainengården der det planlegges en ny kvenutstilling og ny formidling av gården. I tillegg vil utstillingene også integreres i ny planlagt utstilling om Varangerhus.

Norgesgårdprosjektet har generert flere andre prosjekter, som både knyttes til Tuomainengården og den kvenske historien. Badstuheftet «God Damp» og artikler i Varanger årbok om gårdens bakeridrift og bakerovn. Restaureringen av bakerovnen i 2009- planlegges også å bli dokumentert i et eget hefte, sammen med bakeridriften på gården.

Varangerhus

Det neste utstillingsprosjektet som er i gang, er en ny utstilling på museet om Varangerhus. Dette flerbrukshuset er karakteristisk for området. Prosjektet vil ha fokus på bygningsskikk, tradisjoner rundt boforhold, næringsvirksomhet og mer. Det vil knyttes til tidligere dokumentasjon, arkiver, vi ønsker å gjøre intervjuer med folk som bor eller har tilknytning til Varangerhus. Prosjektet vil også være et samarbeidsprosjekt med lokale lag og foreninger.

Kvenarkivet

Dette er et forskningsmateriale fra 1960-90-tallet gjort av universitetet i Tromsø og eies i dag av Tromsø universitetsmuseum. Materialet var påbegynt lenge før museet eksisterte- men er vesentlig for mye av det vi jobber med siden det handler om den kvenske kulturarven og er gjort i Varangerområdet. Museet ønsker å ha et kopiarkiv, digitalisert og transkribert så dette kan være tilgjengelig i det området det er hentet ifra. I flere sammenhenger har dette materialet vært sentralt for mye av det museet jobber med. Tidligere har det vært tatt kopier til enkelt prosjektbruk, noe som medfører store kostnader på reise og tid. Et fragmentert papirkopimateriale er ikke ønskelig i dag. Materialet består bl.a. av hustedgninger og intervjuer fra området. En digitalisert versjon vil i har ønsket å digitalisere materialet både for eget bruk og tilgjengeliggjøring i egen region. Det er viktig for museet at vi har tilgang til egen historie og at det får en lokal forankring i Øst-Finnmark.

Utfordringer:

Museets hovedutfordringer er ressurser, økonomi og tid. Ressurser er ofte utenfor museet, noe som da fort blir en økonomisk og tidsmessig belastning.

Ressurser i form av ulik fagkompetanse. I flere sammenhenger kommer vi i ulike fagområder som ikke alltid museets egne ansatte sitter med. Med profesjonalisering og nyere krav til utforming havner vi blant områder som går på juss, design og it-problematikk. Juridiske problemstillinger ser vi når vi begynner med nye prosjekt som berører FOU. Innsamling, personintervjuer, digitalisering av materiale og ikke minst publisering av dette. Dette er områder der vi ville ha god nytte av tilgang til juridisk bistand som kan forstå et musealt utgangspunkt.

Vi tenker det er viktig at det vi jobber med forankres i en faglig høy kvalitet. Særlig ved dokumentasjonsarbeid. Både intervjueteknikker og å kunne beherske det tekniske, er egne fagområder som fordrer en viss beherskelse av om det skal ha verdi.

Der vi oppfordres til å peke på hvem (institusjoner, nettverk, grupper, enkeltpersoner) som best kan følge opp det videre arbeidet, vil det lokale nettverket, foreninger og organisasjoner være en viktig ressurs. Vi samarbeider tett med disse i dag, og det blir også viktig framover.

Ikke minst er det viktig for oss, og en stor utfordring særlig her i nord, å knytte regionale nettverk! Museet har et hovedansvar for kvensk kulturformidling. Denne kulturen fins i nordområder utover kommunegrensene. Her er de store avstandene stadig en begrensning for nettverk og videreutvikling.